

Hälsa, lärande och trygghet

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande proposition 2001/02:14 *Hälsa, lärande och trygghet* och motioner som väckts med anledning av denna samt ett antal motioner angående elevhälsa, skolhälsovård, elevernas arbetsmiljö och barns och ungdomars hälsa och ohälsa från allmänna motionstiden 2001. Vidare behandlas i betänkandet också ett antal motioner som rör mobbning, möjligheten att flytta elever som mobbar andra elever till en annan skola samt huruvida brott som begås i skolan bör polisanmälas. Utskottet föreslår att riksdagen bifaller regeringens förslag och avslår samtliga motionsyrkanden.

I propositionen föreslår regeringen en ändring i skollagen som innebär att skolhälsovård skall anordnas för eleverna i förskoleklassen.

Propositionen redovisar att regeringen avser att ta initiativ till en översyn av arbetsmiljölagen i syfte att förtydliga elevernas inflytande över sin arbetsmiljö i skolan. Regeringen redogör också för sin bedömning av elevhälsa som ett eget verksamhetsområde där skolhälsovård, elevvård och specialpedagogiska insatser ingår. Utgångspunkten för bedömningen är skolans ansvar för att skapa en god lärande miljö för elevernas kunskapsutveckling och personliga utveckling. Arbetet med elevhälsa förutsätter en hög grad av samverkan mellan skolans olika delar och personalgrupper samt att det finns allsidig kompetens för detta arbete i skolan. Innan förslag om införande av verksamhetsområdet elevhälsa presenteras bör dock, enligt regeringens mening, vissa frågor beredas ytterligare.

I betänkandet finns reservationer på olika punkter från Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet.....	5
Utskottets överväganden	6
Skolhälsovård för förskoleklassen.....	6
Elevernas arbetsmiljö	7
Elevhälsa – ett nytt verksamhetsområde.....	9
Elevhälsans kompetens- och kunskapsutveckling	14
Frågor om barns och ungdomars hälsa och ohälsa	16
Mobbning m.m.	19
Reservationer.....	26
1. Verksamhetsområdet elevhälsa, m.m. (punkterna 3, 4, 6 och 7) – m.....	26
2. Verksamhetsområdet elevhälsa, m.m. (punkterna 3, 4, 6, 7 och 9) – kd.....	28
3. Arbetsmiljö, m.m. (punkterna 3, 4 och 5) – fp	31
4. Barns och ungdomars hälsa och ohälsa, m.m. (punkterna 6 och 7) – c.....	33
5. Information till föräldrar i samband med mobbning (punkt 8) – m, kd, c	34
6. Flyttning av elever som mobbar och andra åtgärder (punkterna 9 och 10) – m, fp.....	35
Bilagor	
Förteckning över behandlade förslag.....	37
Propositionen.....	37
Motioner	37
Regeringens lagförslag	44
Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).....	44

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Skolhälsovård för förskoleklassen

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1000), såvitt avser 14 kap. 1, 3 och 7 a §§.

2. Hälsokontroller för alla sexåringar

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub9 yrkande 1.

3. Arbetsmiljö

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub9 yrkande 3, 2001/02:Ub214 yrkande 2, 2001/02:Ub222 yrkande 14, 2001/02:Ub322 yrkande 3, 2001/02:Ub439, 2001/02:Ub446 yrkande 18 och 2001/02:So634 yrkande 15.

Reservation 1 (m) – delvis

Reservation 2 (kd) – delvis

Reservation 3 (fp) – delvis

4. Verksamhetsområdet elevhälsa

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub8 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Ub9 yrkandena 2 och 5, 2001/02:Ub216, 2001/02:Ub489, 2001/02:So617 yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:So634 yrkande 6.

Reservation 1 (m) – delvis

Reservation 2 (kd) – delvis

Reservation 3 (fp) – delvis

5. Kompetens- och kunskapsutveckling

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub10 yrkandena 5 och 6, 2001/02:Ub11 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Ub334 samt 2001/02:So271 yrkande 2.

Reservation 3 (fp) – delvis

6. Barns och ungdomars hälsa och ohälsa

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub8 yrkandena 3 och 4, 2001/02:Ub9 yrkandena 4 och 6, 2001/02:Ub11 yrkande 3, 2001/02:Ub322 yrkande 7, 2001/02:Ub468 yrkande 2, 2001/02:Ub527 samt 2001/02:So612 yrkande 7.

Reservation 1 (m) – delvis

Reservation 2 (kd) – delvis

Reservation 4 (c) – delvis

7. Mobbning och annan kränkande behandling

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub232 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Ub246, 2001/02:Ub322 yrkande 4, 2001/02:Ub324 yrkandena 2 och 3, 2001/02:Ub435 yrkandena 1 och 4, 2001/02:Ub443, 2001/02:Ub462 yrkandena 1, 2 och 4, 2001/02:Ub516, 2001/02:A211 yrkande 16 samt 2001/02:A228 yrkande 14.

Reservation 1 (m) – delvis

Reservation 2 (kd) – delvis

Reservation 4 (c) – delvis

8. Information till föräldrar i samband med mobbning

Riksdagen avslår motion 2001/02:Ub462 yrkande 3.

Reservation 5 (m, kd, c)

9. Flyttning av elever som mobbar och andra åtgärder

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub10 yrkandena 1 och 3, 2001/02:Ub217, 2001/02:Ub221 yrkande 34, 2001/02:Ub222 yrkande 11, 2001/02:Ub225 yrkandena 1, 6, 7 och 8, 2001/02:Ub233 yrkande 4, 2001/02:Ub304, 2001/02:Ub324 yrkande 1, 2001/02:Ub367, 2001/02:K284 yrkande 4, 2001/02:So634 yrkande 7 samt 2001/02:A229 yrkande 23.

Reservation 6 (m, fp) – delvis

Reservation 2 (kd) – delvis

10. Polisanmälning av brott i skolan

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub10 yrkande 2, 2001/02:Ub222 yrkande 12 och 2001/02:Ub225 yrkande 5.

Reservation 6 (m, fp) – delvis

Stockholm den 7 mars 2002

På utbildningsutskottets vägnar

Jan Björkman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jan Björkman (s), Britt-Marie Danestig (v), Beatrice Ask (m), Eva Johansson (s), Inger Lundberg (s), Yvonne Andersson (kd), Per Bill (m), Torgny Danielsson (s), Tomas Eneroth (s), Lennart Gustavsson (v), Erling Wälivaara (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Gunnar Goude (mp), Sofia Jonsson (c), Ulf Nilsson (fp), Agneta Lundberg (s) och Anders Sjölund (m).

Redogörelse för ärendet

Regeringen beslutade den 23 juli 1998 att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att kartlägga elevvårdens och skolhälsovårdens verksamhet och funktion samt överväga lämpliga åtgärder i syfte att höja verksamhetens kvalitet och effektivitet. Utredaren överlämnade i mars 2000 sitt betänkande *Från dubbla spår till elevhälsa – i en skola som främjar lust att lära, hälsa och utveckling* (SOU 2000:19). Ytterligare underlag för regeringens bedömningar har varit rapporten *Elevens framgång – skolans ansvar* (Ds 2001:19) av expertgruppen för ökad måluppfyllelse och elever i behov av särskilt stöd samt Barnombudsmannens rapporter från 1998 och 2001.

I propositionen *Hälsa, lärande och trygghet* (prop. 2001/02:14) föreslår regeringen en ändring i skollagen (1985:1100) som innebär att skolhälsovård skall anordnas för eleverna i förskoleklassen. Vidare föreslås att om en elev deltar i förskoleklassen skall den första allmänna hälsokontrollen äga rum när eleven går där. Detsamma föreslås gälla för elever i sådan utbildning som motsvarar förskoleklassen och som bedrivs av någon annan än en fristående skola. Regeringen har bedömt förslaget vara av sådan beskaffenhet att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Propositionen innehåller också en bedömning från regeringen vad gäller att en översyn utifrån ett elevperspektiv bör göras av arbetsmiljölagen (1977:1160) i syfte att bl.a. förtydliga elevernas inflytande över arbetsmiljön i skolan. Regeringen redogör också för sin bedömning vad gäller elevhälsan som ett eget verksamhetsområde samt vad detta bör innehålla.

Med anledning av propositionen har fyra motioner väckts. Därtill behandlas i ärendet ett antal motioner väckta under den allmänna motionstiden 2001. Förslagen i propositionen och i motionerna återges i *bilaga 1*. Regeringens förslag till lagändringar finns i *bilaga 2*.

Socialutskottet har beretts tillfälle att avge yttrande men avstått från att yttra sig i ärendet (protokoll 2001/02:13, § 6).

Utöver de delar av propositionen som redovisas i detta betänkande presenterar regeringen även ett antal bedömningar som inte underställs riksdagen för beslut och som inte heller har föranlett några motionsyrkanden. Dessa bedömningar rör: samverkan mellan kommun och landsting, individuell planering för varje elev, sekretessfrågor i skolan samt utvecklingsinsatser som bör utföras av Statens skolverk.

Utskottets överväganden

Skolhälsovård för förskoleklassen

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändring av 14 kap. 1, 3 och 7 a §§ skollagen (1985:1100). Ändringen innebär att skolhälsovård skall anordnas för eleverna i förskoleklassen. Detsamma skall gälla för elever i sådan utbildning som motsvarar förskoleklassen och som bedrivs av en fristående skola eller annan enskild huvudman. För de elever som deltar i utbildningen i förskoleklassen skall den första allmänna hälsokontrollen äga rum under året i förskoleklassen.

Gällande bestämmelser

Enligt 14 kap. 1 § skollagen (1985:1100) skall skolhälsovård anordnas för eleverna i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och same-skolan. Vidare får skolhälsovård anordnas för eleverna i förskoleklassen. Av 14 kap. 7 a § framgår att skolan, för elever i sådana fristående skolor som avses i 9 kap. skollagen (med undantag för sådana internationella skolor som avses i 9 kap. 5 §), skall erbjuda skolhälsovård som motsvarar den som ges åt eleverna inom motsvarande skolform inom det offentliga skolväsendet. Eleverna skall erbjudas hälsokontroller i skolan enligt 14 kap. 3 § skollagen. Detta innebär att varje elev i grundskolan skall erbjudas att genomgå tre allmänna hälsokontroller, jämnt fördelade under skoltiden. Den första kontrollen skall äga rum första läsåret.

Propositionen

Regeringen menar att det då de flesta sexåringar finns i förskoleklass inom skolans organisation är naturligt att ansvaret för deras hälsovård förs över dit. Regeringen föreslår därför att **skolhälsovården utökas till att omfatta även elever i förskoleklassen**. Även fristående skolor skall erbjuda skolhälsovård till eleverna i sina förskoleklasser. Den första hälsokontrollen som tidigare har ägt rum under det första läsåret i den obligatoriska skolan föreslås i stället äga rum under förskoleklassåret för de sexåringar som börjat i förskoleklass. Regeringen menar att en överföring av hälsovårdsansvaret bör ske i samverkan mellan landstingen och de kommuner som ingår i respektive landsting. Utgångspunkten bör vara att eleverna i förskoleklassen totalt sett inte skall erbjudas en hälsovård som är av mindre omfattning eller sämre än den de erbjuds i dag. Dessutom bör en diskussion föras om hur samarbetet mellan barnhälsovård och skolhälsovård bör struktureras vid överförandet och i framtiden. Ändringarna i skollagen föreslås träda i kraft den 1 juli 2003.

Motion

Moderaterna menar att regeringens förslag att skolhälsovården skall ta ansvar för eleverna i förskoleklasserna är ett steg i rätt riktning eftersom de flesta, men inte alla, sexåringar går i förskoleklass. I motionen framhåller moderaterna att det är viktigt att inte några sexåringar hamnar mellan stolarna. Moderaterna förutsätter därför att ansvaret för **hälsokontroll** m.m. **av alla sexåringar** överförs till skolhälsovården. Moderaterna föreslår att riksdagen ger regeringen till känna som sin mening vad i motionen anförs om att samla ansvaret för hälsokontroller m.m. för alla sexåringar inom skolhälsovården (mot. 2001/02:Ub9 yrk. 1).

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till ändring av 14 kap. 1, 3 och 7 a §§ skollagen (1985:1100). Utskottet utgår ifrån att kommuner och landsting i samband med överföringen av ansvaret för förskoleklasserna även kommer att finna lösningar på frågan om hälsovården för de sexåringar som inte går i förskoleklass och att dessa sexåringar inte skall erbjudas en sämre hälsovård än de som går i förskoleklass. Inget barn skall hamna mellan stolarna och inte få tillgång till hälsovård motsvarande dagens nivå. Utskottet förutsätter således att nuvarande nivå på barnhälsovården upprätthålls och att huvudmännen i uppdelningen av ansvaret tar ställning till vem som kommer att utföra vilka moment av vården, t.ex. vaccinering. Motion 2001/02:Ub9 yrkande 1 bör, enligt utskottets mening, avslås.

Elevernas arbetsmiljö

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena om arbetsmiljö.

Jämför *reservationerna 1 (m), 2 (kd) och 3 (fp)*.

Gällande bestämmelser

Sedan 1991 omfattas alla elever av arbetsmiljölagens bestämmelser om att förebygga ohälsa och olycksfall i arbetet (1977:1160). För tillsyn av frågor som rör elevernas miljö och hälsa finns tre tillsynsmyndigheter med delvis olika uppdrag och utgångspunkter, nämligen Statens skolverk, Arbetsmiljöverket och Socialstyrelsen. Bestämmelser om elevskyddsombud finns i 6 kap. 17 och 18 §§ i ovan nämnda lag samt i 6 a § arbetsmiljöförordningen (1977:1166). Elevskyddsombud, som utses av eleverna, medverkar i skolans skyddsverksamhet och har rätt till den information som behövs för uppdraget. De har också rätt till ledighet från skolarbetet för att fullgöra uppdraget. Elevmedverkan gäller dock inte elever i lägre årskurser än årskurs 7 i grundskolan.

Propositionen

Regeringen menar att elevernas arbetsmiljö ofta inte undersöks utifrån samma kriterier som när de vuxnas arbetsmiljö granskas. När elevernas miljö diskuteras är det i samband med undervisningens resultatet men mera sällan utifrån elevernas rätt till en god arbetsmiljö. Regeringen anser att elevernas roll och deltagande i arbetsmiljöarbetet behöver förtydligas och stärkas. Skolan som elevernas arbetsmiljö bör bli föremål för särskild uppmärksamhet genom ett antal åtgärder. Regeringen avser att ta initiativ till en översyn av arbetsmiljölagen ur ett elevperspektiv i syfte att förtydliga elevernas inflytande över sin arbetsmiljö i skolan. Samtidigt bör berörda myndigheters tillsyn i frågor som rör elevers miljö och hälsa ses över bl.a. i syfte att åstadkomma en ökad samsyn och samordning. Regeringen informerar vidare om att föreskrifter kommer att meddelas av Skolverket i samarbete med Arbetsmiljöverket om formerna för elevskyddsombudens medverkan i arbetsmiljöarbetet. Myndigheterna kommer också att se över den utbildning som elevskyddsombud och övriga elever får i arbetsmiljöfrågor. Berörda myndigheter skall också utforma ett förslag om statistikuppföljning av flickors och pojkars ohälsa och arbetsmiljö för att fylla det behov av basfakta som föreligger.

Motioner

Moderaterna begär i motion 2001/02:Ub9 yrkande 3 ett tillkännagivande om att skolhälsovården bör ges ett särskilt ansvar för arbetsmiljöfrågor ur ett elevperspektiv. I det översynsarbete som regeringen har för avsikt att initiera bör prövas om skolhälsovården skall ges ett särskilt ansvar när det gäller att betrakta arbetsmiljöfrågor ur ett elevperspektiv. Skolhälsovårdens erfarenheter av elevers arbetsmiljö måste ges ökad betydelse. Moderaterna menar också att man vid utformningen av skolans arbetsmiljö alltid skall sträva mot att ge de bästa förutsättningarna för elevernas fysiska och psykiska hälsa. Det är viktigt med diskussioner om arbetsmiljön bland elever i klass- och elevråd och deras synpunkter bör tas till vara bättre än vad som i dag görs.

I ett antal motioner begärs tillkännagivanden om elevernas inflytande över arbetsmiljön i skolan. Centerpartiet menar i motion 2001/02:Ub322 yrkande 3 att elevers inflytande på arbetsmiljön behöver öka. Exempelvis skulle inflytandet kunna stärkas genom att rättigheterna för elevskyddsombuden i 6 kap. 18 § arbetsmiljölagen utökades till att likna de som gäller för övriga skyddsombud. Elever bör i tidig ålder ges möjlighet att påverka och vara med i utformningen av skolmiljön. Ett yrkande om att elevskyddsombuden borde få utökade rättigheter finns också i motion 2001/02:Ub439 (s). Motionären menar att det vore rimligt att eleverna har lika många representanter som personalen i skyddskommittén. Folkpartiet framhåller i motion 2001/02:Ub222 yrkande 14 att trots att skolelever omfattas av arbetsmiljölagen så finns det brister i skolans arbetsmiljö, både när det gäller den psykosociala och fysiska arbetsmiljön. Folkpartiet menar att det är självklart att även elever och lärare skall ha en arbetsplats som uppfyller kraven på en acceptabel arbetsmiljö. I motion 2001/02:Ub214 (kd) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande

att det är viktigt att stärka elevernas inflytande över sin arbetsmiljö. Motionärerna framhåller att många unga känner maktlöshet över att inte kunna påverka sin dagliga skolmiljö. En god atmosfär skapas bl.a. genom att eleverna blir tagna på allvar, att det finns vuxna som är intresserade av vad eleverna tycker och hur deras förslag till en bättre arbetsmiljö ser ut.

I motion 2001/02:So634 yrkande 15 begär Folkpartiet ett tillkännagivande att Skolverket bör ta fram gemensamma riktlinjer och handlingsplaner för hur arbetsmiljöarbetet skall bedrivas nationellt, inom varje kommun och varje skolenhet. Syftet är att arbetsmiljön skall bli bra och säker.

Kristdemokraterna menar att en god fysisk miljö är viktig ur pedagogisk synvinkel (mot. 2001/02:Ub446, yrk. 18). Miljön påverkar inte bara barnens fysiska hälsa utan också deras psykiska tillstånd. Elever har rätt att kräva en bra arbetsmiljö.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena. Utskottet vill dock understryka att en god arbetsmiljö i skolan är en viktig förutsättning för elevernas lärande och deras psykiska och fysiska hälsa. Elevernas engagemang för en bättre skolmiljö och deras delaktighet i arbetet för att förbättra miljön är nödvändigt för att nå bästa möjliga resultat. I miljöarbetet måste elevperspektivet vara en självklar utgångspunkt.

Utskottet konstaterar att regeringen har för avsikt att initiera en översyn av arbetsmiljölagen. Syftet är bl.a. att förtydliga elevernas inflytande över arbetsmiljön i skolan. Dessutom har Skollagskommittén i uppdrag att se över frågor om arbetsmiljön (dir. 1999:15). Enligt direktiven skall kommittén göra en översyn, och vid behov föreslå förändringar, av gällande regler för att stärka barns, ungdomars och vuxnas säkerhet, skydd och trygghet i barnomsorgs- och skolverksamheten, särskilt avseende arbetsmiljölagstiftningen samt hälso- och sjukvårdslagstiftningen. Inom ramen för uppdraget kommer kommittén att behandla bestämmelserna om elevskyddsombud och elevskyddsombudens inflytande på arbetsmiljön i skolan. Kommittén skall redovisa sitt uppdrag senast den 16 december 2002. Utöver detta hänvisar utskottet till det uppdrag till Skolverket och Arbetsmiljöverket om att meddela föreskrifter om elevskyddsombudens uppgifter och utbildning som aviserats i propositionen. Slutligen erinrar utskottet om att den fysiska skolmiljön primärt är ett kommunalt ansvar.

Elevhälsa – ett nytt verksamhetsområde

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkandena avseende elevhälsa som ett nytt verksamhetsområde.

Jämför *reservationerna 1 (m), 2 (kd) och 3 (fp)*.

Propositionen

Regeringen anser att elevhälsa bör ses som ett eget verksamhetsområde där skolhälsovård, elevvård och specialpedagogiska insatser ingår. Arbetet med elevhälsa bör ses som en del av skolans lärandeuppdrag och det samlade arbetet för en god hälsa. Det förebyggande arbetet bör betonas. Lokala mål och strategier bör finnas för arbete med elevhälsa. För elevhälsans verksamhet bör finnas allsidig kompetens som svarar mot elevernas behov av stödinsatser. Regeringen menar dock att vissa frågor som rör elevhälsan bör beredas ytterligare innan ett förslag om införande av verksamhetsområdet elevhälsa kan presenteras. I en sådan beredning ingår bl.a. att utarbeta erforderliga förslag till ändringar i skollagen (1985:1100) och sekretesslagen (1980:100). Regeringen har för avsikt att återkomma till riksdagen när beredningen är avslutad men lämnar i propositionen sin syn på utvecklingen av elevhälsoarbetet. En elevhälsa, bestående av elevvårdande verksamhet, specialpedagogiska insatser och skolhälsovårdens verksamhet, bör i ett nära samarbete med den pedagogiska professionen skapa de bästa förutsättningarna att arbeta med skolans hela lärandemiljö. Tydliga mål för verksamheten och en medveten användning av skolans pedagogiska kompetens, tillsammans med de kompetenser som finns inom elevhälsan, är förutsättningar för att bästa möjliga resultat uppnås. Regeringen menar att utgångspunkterna för elevhälsan bör vara att skolan är en plats för lärande och utveckling, att lärande och hälsa påverkas av delaktighet, självkänsla, inflytande och möjligheter att påverka samt att relationer och samverkan i skolan är centrala för skolans möjlighet att uppfylla sina mål.

Enligt regeringen bör uppgiften för elevhälsan vara densamma som för skolan som helhet, dvs. att främja lärande, att överföra och gestalta de grundläggande värdena samt i samarbete med hemmen främja elevernas harmoniska utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar. Inriktningen mot förebyggande och hälsofrämjande insatser är viktig. Elevhälsa handlar om att främja hälsa hos alla elever men ha fokus på elever som är i behov av stöd och hjälp för sitt lärande. Kunskapsmålen betonas mycket tydligt i skolans verksamhet men skolan har även en uppgift att utveckla elevens alla möjligheter till ett rikt liv och ge förutsättningar för en god fysisk och psykisk hälsa.

Regeringen understryker också att en likvärdig utbildning förutsätter att stöd ges till de elever som av olika anledningar har svårt att nå målen för utbildningen. Stödet bör utformas efter en analys av elevens behov och får inte vara beroende av en medicinsk diagnos. De elever som behöver särskilt stöd har enligt skollagen en ovillkorlig rätt att få det. Enligt regeringens mening bör det särskilda stödet utformas så att hela skolan som lärandemiljö blir en del av stödstrukturen och att stödet inte endast överförs till ”specialister”. Självklart skall individuell hjälp kunna ges till en enskild elev men åtgärderna måste även ses som en del i en helhet.

Regeringen framhåller att elevhälsans organisation och ledning kan se olika ut i kommunerna. Rektorn är den som har ansvaret för elevhälsans verk-

samhet på skolan. Rektorn är också ansvarig för skolans resursfördelning och måste ha en god kunskap om hur de olika behoven fördelar sig. Vidare bör det kvalitets- och utvecklingsarbete som bedrivs i kommunen och i skolan även omfatta elevhälsan.

Regeringen menar att det är viktigt att det finns tillgång till en allsidig grundkompetens för att eleverna skall kunna få professionell hjälp med de olika svårigheter som kan beröra deras skolgång. Mot bakgrund av den problembild som finns när det gäller barns och ungdomars hälsa och ohälsa är det regeringens bedömning att kommuner och andra skolhuvudmän i första hand bör ha kompetens inom det omvårdande, det medicinska, det psykologiska och det specialpedagogiska området samt det sociala arbetets område för att kunna arbeta med sociala, känslomässiga, inlärningsbetingade och neurologiskt betingade problem hos barn och ungdomar. Regeringen framhåller att kommunen respektive skolan själv avgör omfattning och inriktning på elevhälsans sammansättning och kompetens. Skolhuvudmännen kan ha anledning att se över den inbördes fördelningen av kompetenser inom elevhälsan så att den svarar mot elevernas behov. Organisationen för elevhälsan kommer utifrån lokala behov och förutsättningar att behöva vara varierande och flexibel.

Regeringen menar att det finns skäl som talar för att det bör finnas ett forum i skolan där beslut fattas om insatser för enskilda elever i behov av särskilt stöd och om disciplinära åtgärder. Hur detta forum skall organiseras bör avgöras på lokal nivå. Beslut om insatser för elever i behov av särskilt stöd är en viktig uppgift inom ramen för rektors pedagogiska ledarskap. Inget hindrar dock att andra skolledare, lärare eller övrig personal arbetar med planering, förberedelse eller utförande av beslut som fattas av rektor. Arbetet med elever i behov av särskilt stöd är en viktig strategisk fråga som rör hela den pedagogiska verksamhetens utformning som rektor är ytterst ansvarig för.

Motioner

Det är enligt Moderaterna inte rimligt att tro att alla skolor klarar av att anställa skolsköterskor och annan personal för elevhälsa. Fristående skolor som inte kan erbjuda skolhälsovård skall inte heller ges ersättning för sådan i det offentliga bidraget. Elever skall, oberoende av vilken skola de valt, ha rätt till grundläggande likvärdig skolhälsovård, och motionärerna föreslår att riksdagen skall tillkännage som sin mening att elever i fristående skolor skall ges rätt att få tillgång till den kompetens som finns inom kommunens elevhälsa, om en fristående skola inte själv kan erbjuda skolhälsovård (mot. 2001/02:Ub9 yrk. 2).

Moderaterna menar vidare att det är rimligt att det för elevhälsan finns allsidig kompetens som svarar mot elevernas behov av stödsatser (mot. 2001/02:Ub9, yrk. 5). Det kan finnas skäl att definiera vad t.ex. en kurator och psykolog skall ha för basansvar, motsvarande det som skolhälsovården i dag har med kvalitetssäkringar m.m. Elevhälsan skall vara till för alla barn, men i synnerhet för vissa. Det är bra om elevhälsan har ett nationellt basåta-

gande med krav på inriktning av insatser och kvalitetsnivåer eftersom detta kan leda till förbättrade förutsättningar för att arbeta med hälsofrämjande insatser, även ur ett folkhälsoperspektiv. I övrigt avvaktar Moderaterna kommande förslag vad gäller verksamhetsområdet elevhälsa.

Kristdemokraterna välkomnar i motion 2001/02:Ub8 regeringens proposition om elevhälsa men menar att det saknas en analys av begreppet trygghet. Att ha eller sakna trygghet påverkar såväl hälsan hos barn som deras möjligheter till lärande, och det bör därför vara tryggheten i barns uppväxtförhållanden som fokuseras i arbetet med att förbättra de grundläggande villkoren för lärande och hälsa. Man menar också att en politik för att främja trygghet i skolan kräver en politik som stöder familjen och som ger föräldrarna mer tid med sina barn. Kristdemokraterna begär tillkännagivande om vad som anförs om barns trygghet (yrk. 1). För att förbättra möjligheterna för föräldrarna att närvara i skolan föreslår Kristdemokraterna också införande av ytterligare en kontaktdag (yrk. 2).

I flera motioner tas frågan om skolhälsovårdens dimensionering och innehåll upp. I motion 2001/02:Ub216 (kd) begärs ett tillkännagivande om att skolhälsovården bör förstärkas. Motionärerna menar att det finns tendenser till ökad mobbning och en hårdare och tuffare skolmiljö samtidigt som skolhälsovården har försämrats. Detta går främst ut över de elever som kommer från familjer med sämre förutsättningar och många av de unga med problem saknar bra kontakter med vuxenvärlden. Även i motion 2001/02:So617 (kd) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om att basverksamheter som barnhälsovård, skola och barnomsorg utanför hemmet skall ha beredskap att tillsammans med föräldrar möta och hantera barns och ungdomars psykiska problem. I motion 2001/02:Ub489 (s) begär motionärerna ett tillkännagivande om vikten av skolsköterskor i skolan. Man menar att det för många elever kan kännas lättare att vända sig till skolsköterskan med sina problem än att kontakta kurator eller psykolog. För att det skall vara lätt för eleven att ta denna första kontakt måste funktionen vara tillgänglig för alla elever på alla skolor.

I motion 2001/02:So634 yrkande 6 begär Folkpartiet motionärerna ett tillkännagivande om förstärkt skolhälsovård. Man menar att skolhälsovård skall finnas för alla elever i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan. Även fristående skolor skall inrätta skolhälsovård motsvarande den som finns inom det offentliga skolväsendet. I skolhälsovården skall det enligt motionärerna finnas skolsköterska och skolläkare som kan knyta till sig också skolpsykolog och skolkurator. Skolhälsovården har också en viktig roll när det gäller att fånga upp och hjälpa barn och ungdomar med hälsoproblem och andra behov av särskilt stöd.

I motion 2001/02:So617 (kd) yrkande 1 framhålls att barn och ungdomar med psykiska problem skall kunna identifieras tidigt och få stöd och hjälp innan grav psykisk ohälsa har utvecklats. Personalen som arbetar nära barnen i skola och barnomsorg är en viktig grupp som bör ges möjlighet till ökad kunskap om barn och stöd för att kunna se dessa barn och deras behov.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att samtliga här redovisade motionsyrkanden bör avslås.

I propositionen presenteras en bred satsning på att främja lärande, understryka de grundläggande värdena och att främja elevernas utveckling. Genom att skolhälsovård, elevvård och specialpedagogiska insatser betraktas som en helhet förbättras möjligheten för skolan att uppnå sina mål. Utskottet delar regeringens uppfattning att det nya verksamhetsområdet elevhälsa skall främja hälsa hos alla elever men ha fokus på elever som är i behov av stöd och hjälp för sitt lärande. Utskottet har erfårit att elever i vissa fall står utan stöd i avvaktan på medicinsk utredning. Utskottet vill därför understryka att det särskilda stödet skall utgå från elevens behov och inte vara beroende av att en medicinsk diagnos har ställts. Har eleven behov av stöd skall detta således erbjudas i avvaktan på eventuell sådan diagnos. Utskottet understryker att varje kommun och skola redan i dag bör utarbeta individuella handlingsplaner som är tydliga och utvecklingsbara för att stödja och vägleda elever, vårdnadshavare, lärare, arbetslag och skola. Det är viktigt att alla elever får den hjälp och det stöd som är nödvändigt för att klara målen i skolan och för att ge en bra lärandemiljö. I detta arbete, liksom i andra sammanhang, är samspelet med föräldrarna viktigt. Former för kontakter med föräldrar måste finnas. Inte minst för de barn och unga, som har behov av särskilt stöd kan ett nära och förtroendefullt samarbete mellan hem och skola vara av avgörande betydelse för barnens möjligheter till en trygg skolgång. Utskottet menar att den förebyggande och hälsofrämjande inriktning som det nya verksamhetsområdet elevhälsa kommer att få leder till att de elever som är i behov av särskilt stöd uppmärksammas tidigare och i högre utsträckning får sina behov tillgodosedda. Utskottet framhåller också att de 5 miljarder kronor (prop. 2001/02:1, bet. 2001/02:UbU1, rskr. 2001/02:97) som riksdagen beslutat skall avsättas för att öka personaltätheten i skolan också kommer att påverka elevhälsans område positivt genom att fler vuxna i skolan av olika kategorier förbättrar möjligheterna att identifiera och vidta åtgärder för att hjälpa de elever som är i behov av särskilt stöd. Utskottet har med tillfredsställelse erfårit att många kommuner valt att använda delar av de nya resurser som anslagits till fler vuxna i skolan, till elevhälsa. Det har handlat om såväl ytterligare specialpedagoger och skolsköterskor som t.ex. skolkuratorer och psykologer. Utskottet vill också understryka betydelsen av att eleverna i skolan kan känna sig trygga. En trygg miljö är viktig för att kunna tillgodogöra sig nya kunskaper. Med hänvisning till att vissa frågor kommer att beredas ytterligare föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna 2001/02:Ub8 yrkande 1 och 2001/02:So617 yrkande 1.

Utskottet har ingen annan uppfattning än de motionärer som framhåller vikten av en väl fungerande och tillräckligt utbyggd elevhälsovård. Då avsikten enligt regeringens förslag är att elevhälsovården skall ingå i verksamhetsområdet elevhälsa föreslår dock utskottet att riksdagen, i avvaktan på regeringens förslag om elevhälsans slutliga innehåll, avslår motionerna

2001/02:Ub9 yrkandena 2 och 5, 2001/02:Ub216, 2001/02:Ub489, 2001/02:So617 yrkande 2 samt 2001/02:So634 yrkande 6.

När det gäller yrkandet om ytterligare en s.k. kontaktdag beslutade riksdagen i mars 2001 att införa rätt för föräldrar till tillfällig föräldrapenning under en dag per barn och år när de avstår från förvärvsarbete i samband med besök i barnets skola eller fritidshem (prop. 2000/01:44, bet. 2000/01:SfU10, rskr. 2000/01:169). Reglerna trädde i kraft den 1 juli 2001. Regeringen deklarerade också sin avsikt att följa effekterna av förslaget och att efter en viss tid göra en utvärdering av reformen. Med anledning av ett motionsyrkande uttryckte socialförsäkringsutskottet förståelse för önskemålet att införa två kontaktdagar per barn och år. Socialförsäkringsutskottet menade dock att det inte fanns finansiellt utrymme för detta. Utskottet har ingen anledning att nu göra en annan bedömning vad gäller införandet av en andra kontaktdag. Utskottet menar också att det kan vara rimligt att i fråga om antalet kontaktdagar avvakta att den aviserade utvärderingen presenterats. Utskottet föreslår därför att riksdagen avslår motion 2001/02:Ub8 yrkande 2.

Elevhälsans kompetens- och kunskapsutveckling

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår yrkandena om elevhälsans kompetens- och kunskapsutveckling.

Jämför *reservation 3 (fp)*.

Propositionen

Regeringens bedömning är att kompetens- och kunskapsutveckling bör stimuleras inom verksamhetsområdet elevhälsa. Skolverkets befintliga medel för kompetensutveckling bör riktas även till personal inom elevhälsan. Regeringen framhåller att ansvaret för kompetensutveckling är fördelat på olika befattningshavare och nivåer inom skolsystemet. Staten ställer resurser till förfogande för kunskapsbildningen hos den personal som arbetar inom skola och fritidshem, dels genom det generella statsbidraget till kommunen, dels genom resurser till högskolan för att genomföra grundläggande utbildning, påbyggnadsutbildningar och annan kompetensutveckling. Staten ställer också särskilda medel till förfogande för insatser inom bristområden av annat slag inom skolans område där nationell uppföljning visar på behov av kompetensutveckling. Detta sker främst genom medel som Statens skolverk disponerar. Det är dock arbetsgivaren – kommuner och landsting – som har huvudansvaret för att personalen får den kompetensutveckling som var och en behöver. Den enskilde arbetstagaren har enligt regeringen också ett tydligt ansvar att följa med utvecklingen inom sitt arbetsområde och kontinuerligt förnya sina kunskaper. Regeringen menar att elevhälsans personal bör omfattas av de medel som Skolverket disponerar för kompetensutveckling då det är fråga om generella insatser som rör hela skolans utveckling. Behov av individuellt

motiverad utbildning och yrkesinriktad utbildning inom medicin eller psykiatri bör dock enligt regeringens mening vara en fråga för arbetsgivaren och den enskilde arbetstagaren att ta ansvar för.

Motioner

Folkpartiet menar att regeringens förslag att ge alla lärare specialpedagogisk kompetens och inriktningen att hela skolan utgör en stödstruktur för de elever som behöver det är lovvärt, men man vill poängtera att många elever har behov av stödundervisning som ges individuellt eller i en mindre grupp (mot. 2001/02:Ub10, yrk. 5). Att lärare har övergripande kunskaper i specialpedagogik är mycket bra, men det stöd som elever med inlärningssvårigheter eller funktionshinder behöver kräver lärare med specialiserad kompetens. Folkpartiet menar att det är olyckligt att speciallärarutbildningen lagts ned och att det bara erbjuds en specialpedagogutbildning med större inriktning mot handledning av andra lärare, samordning och utredning, dvs. mindre mot direkt undervisning av elever i behov av stöd. Folkpartiet föreslår att utbildningen till speciallärare skall återupptas (mot. 2001/02:Ub10, yrk. 6). I motion 2001/02:Ub334 (kd) menar motionären att en grundläggande utbildning, som fullföljs med regelbunden fortbildning, om att se och tolka barns signaler och på så sätt känna igen ett utsatt barn, bör införas för all personal som kommer i kontakt med barn. Ytterligare fortbildning för personal i skolan föreslås i motion 2001/02:Ub11 (c). Motionärerna begär ett tillkännagivande om att barn som har inlärningsproblem eller är hyperaktiva bör utredas grundligt för att se om problemen bottnar i avsaknad av sensomotorisk träning (yrk. 1). Motionärerna menar att det krävs fortbildning av personal i skolan, så att de upptäcker och förstår barnens problem. I de flesta fall kan specialutbildade pedagoger klara den sensomotoriska träningen bara de har rätt diagnos (yrk. 2).

I motion 2001/02:So271 (c) yrkande 2 begär motionärerna en översyn av kriterierna för vilka barn som skall få del av resurser till barn med särskilda behov. Man menar att det finns för lite resurser för barn som har det svårt i skolan. En del barn har det svårt även om inte familjen har direkta sociala, ekonomiska eller medicinska problem. Dessutom stör de andra barn och gör arbetet i klassen extra jobbigt för lärarna. För de här barnen finns väldigt lite resurser och det gör deras situation ännu svårare.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att samtliga här redovisade motionsyrkanden avslås.

Utskottet anförde i betänkande 2000/01:UbU3 *En förnyad lärarutbildning* att den nya lärarutbildningen innebär att den specialpedagogiska kompetensen bland alla lärare i skolorna kommer att förstärkas mycket påtagligt genom att specialpedagogik skall ingå i det allmänna utbildningsområdet för alla lärarstudenter. Den nya utbildningen ger också möjlighet att välja specialpedagogik som inriktning och specialisering. Utskottet har också behandlat frågan i betänkande 2001/02:UbU1 och även då uttalade utskottet att den nya lärar-

utbildningen på ett mycket påtagligt sätt kommer att förstärka den specialpedagogiska kompetensen bland alla lärare i skolan. Utskottet är fortfarande av denna uppfattning. När det gäller kompetensutveckling för lärare och annan personal är det föreskrivet i skollagen (2 kap. 7 §) att kommunerna som arbetsgivare har ansvar för detta. Staten kan dock på olika sätt stödja kompetensutveckling, t.ex. genom att ge bidrag till särskilda insatser. Utskottet vill erinra om att regeringen i budgetpropositionen för 2000 avsatt sammanlagt 500 miljoner kronor för utvecklingsinsatser inom skolväsendet under perioden 2000–2002, bl.a. för kompetensutveckling av lärare inom det specialpedagogiska området. Utskottet vill också peka på att Skollagskommittén (dir. 1999:15) har uppdrag som berör elever i behov av särskilt stöd. Kommittén skall bl.a. analysera hur termerna *elevens rätt* respektive *kommunens skyldighet* används i skollagen och vid behov föreslå de förändringar som krävs för en ökad tydlighet vad gäller termernas innebörd.

Utskottet delar regeringens uppfattning att de medel som avsatts för utveckling av skolväsende och barnomsorg genom riksdagens beslut om budgetpropositionen för 2002 också bör kunna riktas till personal inom elevhälsovården. Det ankommer på Skolverket att avgöra vilka satsningar som behöver göras på nationell nivå och på skolorna att organisera undervisning av elever i behov av särskilt stöd. Frågan om stöd till barn med särskilda behov har också behandlats i det föregående under *Elevhälsa – ett nytt verksamhetsområde*.

Utskottet erinrar om att fortbildning av skolans personal är ett kommunalt ansvar. Detta ansvar innebär enligt utskottet att all personal som arbetar med barn i behov av särskilt stöd skall ha en lämplig och tillräcklig utbildning för att klara sin arbetsuppgift.

Frågor om barns och ungdomars hälsa och ohälsa

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionerna angående barns och ungdomars hälsa och ohälsa.

Jämför *reservationerna 1 (m), 2 (kd) och 4 (c)*.

Motioner

Ett antal yrkanden, både som väckts i anledning av propositionen och under den allmänna motionstiden, gäller olika frågor som rör barns och ungdomars hälsa och ohälsa.

Moderaterna begär i motion 2001/02:Ub9 yrkande 4 ett tillkännagivande om kontakt med skolhälsovården vid omfattande frånvaro. Man menar att skolhälsovården bör kopplas in för elever med längre frånvaro eller många timmars frånvaro spridda över tiden. Det finns ibland orsaker till frånvaro som måste åtgärdas i tid, och detta kan vara ett sätt att nå elever som inte själva söker hjälp. I samma motion framhåller Moderaterna att det behövs

större förståelse och insikt om vad mat och rörelse kan betyda för eleverna (yrk. 6). Skolmåltiden bör få ett annat fokus än vad den har i vissa frågor. Fokus på måltiderna bör ge bättre hälsa, liksom samarbete med hemmen. Med stöd av skolhälsovårdens kompetens kan också viktig information om barns behov vad gäller mat spridas. Skolans arbete bör planeras så att flera barn får vardagsmotion. Även Kristdemokraterna menar att idrottens roll för elevernas hälsa bör lyftas fram (mot. 2001/02:Ub8, yrk. 3). Fysisk aktivitet och rörelse måste genomsyra all skolans verksamhet eftersom rörelsens betydelse såväl för barnens hälsa som för den teoretiska inläringen finns klart påvisad. Kristdemokraterna föreslår också att regeringen skall återkomma med förslag till åtgärder för att stärka folkhälsan bland ungdomar. Regeringen bör lämna förslag beträffande de möjligheter som krävs för att vårda nära relationer under de första levnadsåren. Detta är grunden för den trygghet som leder till bättre möjligheter till hälsa och lärande (yrk. 4).

Centerpartiet menar att skolan har en viktig uppgift i att förebygga ätstörningar (mot. 2001/02:Ub322, yrk. 7). En lugn miljö i skolmatsalarna, bra skolmåltider och hemkunskapsundervisning är alla viktiga delar i att förebygga ätstörningar. En väl fungerande skolhälsovård och samarbete med sociala myndigheter är också viktiga delar. Centerpartiet föreslår att regeringen ges i uppdrag att skapa ekonomiska resurser för framtagande av information och utbildning angående ätstörningar och hälsa. I motion 2001/02:Ub468 (kd) yrkande 2 föreslås att skolhälsovården skall ges ansvar för informationsinsatser om könssjukdomar. Motionären menar att ungdomar har rätt till professionell kunskap för att inte hamna i oönskade graviditeter eller råka ut för smitta. I motion 2001/02:Ub527 (s) menar motionären att ljudnivån i barnomsorgs- och skolmiljö är ett problem för såväl personal som barn. Detta kan leda till tinnitus, och det är därför angeläget att regeringen följer frågan om barns arbetsmiljö i barnomsorg och skola.

Ett antal utredningar begärs också. I motion 2001/02:Ub11 (c) yrkande 3 begär motionärerna en utredning om hur stress påverkar barn, eftersom stress är ett stort samhällsproblem. I motion 2001/02:So612 (kd) yrkande 7 föreslår motionärerna att regeringen skall tillsätta en utredning som skall sammanställa vad som gjorts och vad som kan göras för att förebygga allergier bland skolelever. De menar att det i skola och förskola förekommer stora allergiproblem och att många av de drabbade har svårt att tillgodogöra sig undervisningen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet föreslår att samtliga här redovisade motionsyrkanden avslås.

Utskottet menar att det är viktigt att skolhälsovården, ibland som en av flera aktörer, kopplas in då en elev uppvisar omfattande frånvaro, och utskottet utgår också ifrån att sådana kontakter tas när det anses lämpligt och framhåller att det är skolans ansvar att se till att så sker. Det är däremot inte lämpligt med någon definitiv regel för hur personal i skolan skall agera i olika situationer. När det gäller yrkandet att öka förståelsen för matens och rörel-

sens betydelse för elevernas hälsa vill utskottet framhålla att såväl föräldrar som skola har en viktig roll som främjare av en god livsstil och ett ansvar för att motverka fysisk inaktivitet och osunda matvanor hos barnen respektive eleverna. Utskottet vill också peka på kursplanen för ämnet idrott och hälsa, där det bl.a. sägs att eleverna i slutet av det nionde skolåret skall förstå sambandet mellan mat, motion och hälsa. Ämnet syftar till att utveckla elevernas fysiska, psykiska och sociala förmåga samt att ge kunskaper om den egna livsstilens betydelse för hälsan. Utskottet anser att yrkandet är tillgodosett.

När det gäller ökningen av andelen överviktiga menar utskottet att det är viktigt att motverka utvecklingen genom ett folkhälsoarbete som kraftfullt lyfter fram betydelsen av fysisk aktivitet. Folkhälsoinstitutet genomförde under 2001 på regeringens uppdrag tillsammans med ett stort antal myndigheter och organisationer ett fysiskt aktivitetsår. Målsättningen var att öka kunskapen, intresset och förutsättningarna för fysisk aktivitet och rörelse för alla. Avsikten är att satsningen skall vara långsiktig. Även mat och matvanor har stor betydelse för den ökande övervikten bland barn och ungdomar samt för olika former av ätstörningar. Förebyggande insatser görs av Folkhälsoinstitutet och Statens livsmedelsverk, bl.a. i syfte att få ett bättre kunskapsunderlag om barns och ungdomars kostvanor och fysiska aktivitet.

I budgetpropositionen för 2002 aviserar regeringen att skolan skall ges stöd i arbetet med att utveckla och stimulera barns attityder till fysisk aktivitet. Regeringen avser att ta initiativ till att det på nationell nivå inrättas ett resurscentrum med den beskrivna inriktningen.

Nationella folkhälsokommittén har i sitt slutbetänkande *Hälsa på lika villkor – nationella mål för folkhälsan* (SOU 2000:91) lämnat förslag till nationella folkhälsomål samt strategier för hur målen skall uppnås. Utskottet kan konstatera att ett omfattande arbete bedrivits inom ramen för Nationella folkhälsokommitténs uppdrag när det gäller hälsotillståndet i allmänhet hos barn och ungdomar. Att barn skall ha trygga och jämlika uppväxtvillkor anges som ett av de föreslagna folkhälsomålen men även under de flesta andra målen behandlas barns och ungdomars villkor. Kommittén framhåller bl.a. vikten av en hälsofrämjande förskola och skola. Utskottet har med stort intresse tagit del av utvecklingen mot fler s.k. hälsofrämjande skolor och förskolor, som nu pågår i kommunerna. Regeringen avser att senare i år lägga fram en folkhälso proposition med nationella mål för en hållbar utveckling och en hälsa på lika villkor.

Socialutskottet har tidigare uttalat att arbetet för att förebygga allergier och annan överkänslighet måste intensifieras genom t.ex. miljöåtgärder, satsning på forskning och kraftfulla informationssatsningar till bl.a. föräldrar och de personalgrupper som arbetar med barn. Ett folkhälsoarbete pågår på området, bl.a. med en nationell handlingsplan mot allergi under ledning av Statens folkhälsoinstitut. I budgetpropositionen för år 2002 anges att ett av de områden som kommer att kräva uppmärksamhet under de kommande åren är barns och ungdomars hälsa med tonvikt lagd på bl.a. astma och allergi (utg.omr. 9).

Genom motion 2001/02:Ub527 yrkande 7 har utskottet erfarit att det råder oklarheter kring försäkringsförhållandena vad gäller hörselskada. Utskottet har inte möjlighet att uttala sig i försäkringsfrågan men vill understryka att höga ljudnivåer är ett sådant område som bör uppmärksammas i det arbete med att förbättra arbetsmiljön som pågår i skolorna. Problemet kommer att kunna belysas ytterligare genom den förstärkning av elevhälsan som föreslås i detta betänkande.

Mobbning m.m.

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår yrkandena avseende mobbning.

Jämför *reservationerna 1 (m), 2 (kd), 4 (c), 5 (m, kd, c) och 6 (m, fp)*.

Motioner

Ett stort antal motionsyrkanden behandlar frågor som rör mobbning. Flera av dessa rör bekämpningen av mobbning generellt medan andra rör mer specifika frågor såsom skyldigheten för skolorna att ha en plan att motverka mobbning, möjligheten att flytta den elev som mobbar till en annan skola och skyldighet att polisanmäla brott som begås i skolan.

I motion 2001/02:Ub435 yrkande 1 begär Kristdemokraterna ett tillkännagivande om att målet för bekämpningen av **mobbning och annan kränkande behandling** skall vara att inte något barn eller någon ung människa skall utsättas för mobbning. Det är samhällets obetingade skyldighet att skapa en trygg, utvecklande och värdig miljö för ungdomarna. Kristdemokraterna menar också att det finns anledning att varna för ett samband mellan mobbning och annat våld (yrk. 4) eftersom undersökningar visar att våld och mobbning är nära förknippade med varandra. Våldsskildringsrådet har till uppgift att informera och sprida kunskap bland lärare och barnomsorgspersonal om hur medieväldet påverkar barn. En översyn bör göras av dess verksamhet och direktiven förtydligas.

Även Centerpartiet begär ett tillkännagivande om att nolltolerans mot våld och mobbning måste införas omedelbart i skolan (mot. 2001/02:Ub322, yrk. 4). För att klara målsättningen måste det framgå av skollagen att lärare och övrig personal som upptäcker mobbning har skyldighet att rapportera detta till rektor. Det är också viktigt att det förebyggande arbetet fungerar bra. Även i motion 2001/02:Ub516 (s) begärs ett tillkännagivande vad avser nollvision mot mobbning. Motionärerna menar att en obligatorisk skolgång ställer särskilt höga krav på skolans ambition att forma ett gott arbetsklimat och att mobbning berör de mest centrala grundläggande värderingar och rättigheter i samhället. I motion 2001/02:A228 (m) yrkande 14 begär motionärerna ett tillkännagivande om tidiga reaktioner i skolan mot barn som kränker andra

barn eller vuxna. Motionärerna menar att attityder grundläggs hos barn redan i ung ålder och att skolan tillsammans med föräldrarna har ett stort ansvar för hur barn ser på och tilltalar varandra. Man måste vara vaksam på sådant beteende hos barnen redan i förskolan. Kristdemokraterna begär i motion 2001/02:A211 yrkande 16 ett tillkännagivande om att man i samband med den nationella kampanj som regeringen startat särskilt skall uppmärksamma och åtgärda den könsrelaterade mobbningen. Den könsrelaterade mobbningen, t.ex. i form av könsord som är vanligt förekommande på skolgårdar, måste uppmärksammas som den kränkande handling den är. Åtgärder för att förebygga och komma till rätta med könsrelaterad mobbning måste inrymmas i varje skolas åtgärdsplan mot mobbning.

I motionerna 2001/02:Ub232 (m) yrkande 1 och i 2001/02:Ub462 (m) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om att skollagen ändras så att en elev ges rätt att juridiskt ställa skolan till svars när skolan genom underlåtelse eller aktiva handlingar kränkt elevens rättigheter. I lag eller förarbeten måste förtydligas vilka krav samhället ställer på skolans arbete för att förebygga, upptäcka och stoppa mobbning. I motion 2001/02:Ub232 (m) yrkande 2 menar motionären att alla skolor måste åläggas att arbeta efter forskningsbaserade åtgärdsprogram mot mobbning. Enligt motion 2001/02:Ub462 (m) yrkande 2 bör det vara upp till varje skola att avgöra vilket åtgärdsprogram mot mobbning man vill använda men kravet måste vara att det program som väljs ger dokumenterad effekt. Motionären menar också (yrk. 4) att riksdagen som sin mening bör ge regeringen till känna att modeller som bygger på medling mellan dem som utsätter och den som utsätts för mobbning förstärker ojämna maktförhållanden mellan elever.

I motion 2001/02:Ub246 (m) begärs att skollagen ses över i syfte att under en kortare tid möjliggöra avstängning av elever som mobbar annan elev under resa till och från skolan.

I motion 2001/02:Ub324 (m) yrkande 2 begär motionären tillkännagivande om behovet av ett regionalt nät av mobbningskonsulenter som skall överföra kunskap och ge skolor hjälp i enskilda mobbningsfall. Detta kan hanteras av Skolverket och finansieras exempelvis genom ett nytt anslag. I yrkande 3, samma motion, menar motionären att elevskyddsombud skall inrättas. Ombuden skall kunna kräva åtgärder och ytterst stänga skolan när arbetet inte fungerar. I motion 2001/02:Ub443 (s) yrkas att kamratstödjare bör införas i alla skolor. Kamratstöd i skolan är en metod som bygger på att unga vuxna anställs som goda förebilder för barn och ungdomar. Arbetet inkluderar, förutom att göra skolan till en miljö att trivas i, också förebyggande insatser mot mobbning, skolk, droger och kriminalitet bland eleverna.

I motion 2001/02:Ub462 (m) yrkande 3 anser motionären att **föräldrar skall informeras** när barnen berörs av mobbning i skolan. Motionären menar att det är nödvändigt att involvera föräldrarna i arbetet eftersom de är huvudansvariga för barnens väl och också ansvariga för sina barns agerande mot andra.

I motion 2001/02:Ub233 yrkande 4 menar Moderaterna att **elever som mobbar andra skall kunna flyttas till en annan skola**. Varje skola skall ha klara regler och arbeta för att förebygga och ingripa mot alla tendenser till mobbning. Varje barn har rätt att känna sig välkommet och tryggt i skolan. Skolan har ansvar för att snabbt tillsammans med föräldrarna reda ut fall av mobbning.

Centerpartiet anser i motion 2001/02:K284 yrkande 4 att möjligheten för skolledningen att i särskilda fall skilja utövarna av mobbning och trakasserier från den ordinarie undervisningen måste förbättras. Den sociala miljön i skolan är grundläggande för hur barns liv gestaltar sig. Kränkande behandling är därför ett stort problem. Det är allvarligt att många känner en otrygghet inför att vara i skolan. Särskilt olyckligt är detta utifrån skolplikten.

Folkpartiet menar i motion 2001/02:Ub222 yrkande 11 att elever skall kunna flyttas från en grundskola för undervisning på annan plats under en längre eller kortare tid om de gör sig skyldiga till allvarliga förseelser som kränkning och våld. I motionerna 2001/02:Ub225 yrkande 7 och 2001/02:Ub10 yrkande 3 begär Folkpartiet ett tillkännagivande om att grundskoleförordningen skall ändras så att det står klart att en sådan tvångsflyttning är möjlig. I 2001/02:Ub225 yrkande 8 menar Folkpartiet också att skolan skall ha en skyldighet att erbjuda alternativ undervisning för de elever som flyttas från sin skola. I motion 2001/02:A229 yrkande 23 menar Folkpartiet att de som mobbar skall kunna tvingas byta skola för att man på så sätt skall splittra mobbargång och skydda utsatta offer för allvarlig mobbning. Folkpartiet framhåller att den elev som mobbar naturligtvis skall få stöd för att kunna komma ur sitt destruktiva beteende och garanteras bra undervisning även om han eller hon flyttas från sin skola. Det är angeläget att arbeta på lång sikt med att lösa problemet i samarbete med eleven, elevens föräldrar och med professionell hjälp utifrån.

I motion 2001/02:Ub324 (m) yrkande 1 begär motionären ett tillkännagivande om att skolan skall kunna stänga av våldsbenägna elever som sprider skräck och oro och i motion 2001/02:Ub304 (kd) yrkas att skollagen ändras så att kommuner skall kunna omplacera elever mellan olika skolor. Lagändringar som möjliggör att elever som mobbar kan flyttas till en annan skola begärs också i motionerna 2001/02:So634 (fp) yrkande 7, 2001/02:Ub217 (kd) och 2001/02:Ub367 (s).

I motion 2001/02:Ub10 yrkande 1 begär Folkpartiet att riksdagen skall tillkännage att regeringen bör återkomma med förslag om hur det förebyggande arbetet mot mobbning skall bedrivas. Folkpartiet menar att skolorna inte har tillräckligt stöd i lagstiftningen i sitt arbete mot mobbning. För att eleverna skall få ett effektivt skydd mot mobbning måste skärpningar och förtydliganden göras. Folkpartiet menar att alla skolor måste ha anti-mobbningsplaner och att Skolverket skall ha sanktionsmöjligheter mot skolor och rektorer som inte upprättar en åtgärdsplan mot mobbning. Lärarbristen måste stävjas så att eleverna inte lämnas åt sig själva i lärarlös undervisning. Vidare måste elever få utökat stöd i form av specialundervisning enskilt eller i

mindre grupp, läxläsningshjälp och skolverksamhet under loven. I motion 2001/02:Ub225 yrkande 1 menar Folkpartiet att Skolverket skall kunna vidta sanktioner mot kommuner vars skolor saknar antimobbingsplaner. Det har visat sig vara viktigt att man när en kris uppstår redan har en beredskap och tydliga regler för vad som skall göras. I en annan motion från Folkpartiet, 2001/02:Ub221 yrkande 34, begärs ett tillkännagivande om att skolformsförordningarna skall ses över för att skolornas arbete mot mobbning skall underlättas. I motionen hänvisas till Skolverkets nationella kvalitetsgranskning från 1999 av skolors arbete mot mobbning och annan kränkande behandling. I denna granskning ifrågasattes om skolorna får rätt stöd för att kunna motverka mobbning. I motion 2001/02:Ub225 yrkande 6 begär också Folkpartiet ett tillkännagivande om att lärare skall vara skyldiga att rapportera våld och kränkande behandling till rektor. Skollagen måste tydligare formulera att det är rektorn som är ansvarig för att vidta åtgärder mot mobbning. Det är viktigt att förtydligandet åtföljs av större befogenheter för rektor att ingripa.

Folkpartiet begär i motion 2001/02:Ub222 yrkande 12 ett tillkännagivande om att **brott som begås i skolan alltid skall polisanmälas**. I motionerna 2001/02:Ub225 yrkande 5 och 2001/02:Ub10 yrkande 2 begär Folkpartiet vidare att regeringen lägger fram förslag till ändring av skollagen så att kommuner åläggs att polisanmäla elever som ägnar sig åt brottslig verksamhet. Brott är brott också i skolan och skall alltid polisanmälas. Skollagen borde tvinga kommunerna att i sina skolplaner ha rutiner för polisanmälningar vid brottslig verksamhet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill med bestämdhet framhålla att varje form av kränkande behandling är otillåten och i strid med de grundläggande värden som gäller för skolan. Skolans arbete skall präglas av en nolltolerans mot mobbning. Detta gäller mellan elever, mellan vuxna och mellan vuxna och elever. Enligt utskottets bedömning bör emellertid samtliga motionsyrkanden om åtgärder mot mobbning i skolan avslås av riksdagen av följande skäl.

Tydliga forskrifter mot mobbning och annan kränkande behandling finns i skolans styrdokument, såsom skollag och läroplaner. Enligt 1 kap. 2 § skollagen (1985:1100) är den som verkar inom skolan skyldig att aktivt motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning och rasistiska beteenden. Skolhuvudmannen, eller, efter delegation, rektorn har ansvar för att verksamheten bedrivs på ett sådant sätt att en tillfredsställande arbetsmiljö säkerställs. Däri ligger att kränkande behandling inte får förekomma.

I läroplanerna för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) och för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) framhålls att skolan skall främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Tendenser till trakasserier skall aktivt bekämpas. Främlingsfientlighet och intolerans skall bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Det betonas att alla som verkar i skolan skall hävda de grundläggande värden

som anges i skollagen och i läroplanerna och klart ta avstånd från det som strider mot dem.

Rektor har enligt Lpo 94 och Lpf 94 ett särskilt ansvar för att upprätta, genomföra, följa upp och utvärdera skolans handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning och rasistiska beteenden, bland elever och anställda.

En arbetsgrupp inom Utbildningsdepartementet redovisade i september 2001 en utredning om läroplanerna som styrinstrument (*Samverkande styrning*, Ds 2001:48). Utredningens rapport bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utbildningsdepartementet driver sedan hösten 2001 ett antimobbningsprojekt, *Tillsammans*. Syftet med projektet är att samla och visa på de goda krafter som arbetar i och utanför skolan, för att motverka och förebygga mobbning och annan kränkande behandling. I första hand riktar sig kampanjen till skolpersonal men även elever och föräldrar ingår i målgruppen. Till stöd för skolans arbete har ett antal aktiviteter genomförts under höstterminen 2001, bl.a. har ett antal konferenser hållits. Kampanjen kommer att avslutas i oktober 2002.

Skolverket kommer under våren 2002 att på regeringens uppdrag påbörja ett arbete med att lyfta fram exempel på handlingsprogram och arbetssätt mot kränkande behandling som genom utvärderingar eller forskning visat att de minskat mobbning och skapat goda lär- och arbetsmiljöer i skolan. Verket skall också ge stöd till skolorna med att granska, utvärdera och förbättra sitt arbete mot kränkande behandling. I uppdraget ingår vidare att sammanställa och sprida ett referensmaterial som kan användas i förskolor och skolor för att stötta utveckling av både det förebyggande och åtgärdande arbetet mot kränkande behandling och i utarbetandet av handlingsprogram i skolan. Skolverket skall också utarbeta allmänna råd för arbetet med att motverka alla former av kränkande behandling och med att upprätta handlingsprogram. Slutligen skall man ta fram en forsknings- och kunskapsöversikt om kränkande behandling och mobbning och därefter identifiera de kunskapsluckor som finns. Uppdraget skall redovisas senast den 1 december 2003.

Utskottet vill betona vikten av förebyggande insatser i arbetet mot mobbning. Ett öppet och förtroendefullt klimat mellan elever och vuxna gör att förutsättningarna för att tidigt upptäcka mobbning förbättras. Innehållet i och genomförandet av skolornas handlingsprogram för att förebygga och motverka alla former av kränkande behandling, såsom mobbning och rasistiska beteenden, bland elever och anställda spelar en stor roll för hur framgångsrikt arbetet är.

Utskottet har under föregående riksmöten (senast i bet. 1999/2000:UbU15 och 2000/01:UbU13) haft att behandla motionsyrkanden som motsvarar de nu aktuella. Utskottet har då framfört som sin uppfattning att rutiner och förhållningssätt för hur lärare och övrig personal skall förebygga mobbning och hantera problemen när de upptäcker mobbning samt hur kommunikationen

mellan rektorn, personalen, eleverna och föräldrarna skall skötas bör beslutas lokalt.

Med fler vuxna i skolan förbättrar förutsättningarna för att upptäcka och förhindra mobbning. Utskottet erinrar om bidraget till personalförstärkningar i skola och fritidshem som infördes genom riksdagens beslut om budgetpropositionen för 2001 (prop. 2000/01:1, bet. 2000/01:UbU1, rskr. 2000/01:99). För 2001 uppgick bidraget till 500 miljoner kronor och 2002 till 1 500 miljoner kronor. Avsikten är att bidraget skall öka med 1 miljard kronor årligen tills nivån 5 miljarder är nådd. När satsningen nått sin fulla omfattning har den lett till att personalen i skolor och fritidshem ökat med 15 000 anställda.

Vad gäller kraven om ökad tydlighet i skolornas möjlighet att bekämpa mobbning hänvisar utskottet till Skollagskommitténs arbete med att utreda och föreslå hur en ökad rättssäkerhet för eleverna kan åstadkommas. Kommittén skall vid behov föreslå förändringar för att stärka barns och ungdomars skydd och trygghet i barnomsorgs- och skolverksamheten. Kränkande behandling pekas särskilt ut i direktiven. Som nämnts skall kommittén redovisa sitt arbete den 16 december 2002.

Av Skolverkets nationella kvalitetsgranskning från 1999 framgår att de flesta av de granskade skolorna hade någon form av handlingsprogram för hur mobbning och i vissa fall andra former av kränkande behandling skulle hantearas. Av granskningen framgick att handlingsplanen i några fall var resultatet av ett ingående arbete som engagerat vuxna och elever, men oftare bestod den av en samling standardfraser som inte föregåtts av någon process i skolan. Dessa handlingsplaner, till skillnad från de som aktivt utarbetats i skolan, användes sällan. Utskottet anser att regeringens initiativ att ge Skolverket i uppdrag att på nytt granska handlingsplanerna, och dessutom lyfta fram goda exempel, är ett värdefullt inslag i bekämpningen av mobbning. Frågan om sanktionsmöjligheter mot skolor som inte följer bestämmelserna på skolans område utreds av Skollagskommittén.

Utskottet menar att rutiner för t.ex. rapporteringsskyldigheten till rektor om förekomst av mobbning, rutiner för kontakter med föräldrarna till den som utsätts för mobbning eller till den som mobbar, vilka metoder som en skola vill använda för att bekämpa mobbning och huruvida man vill ha stöd från någon utanför den egna skolan i arbetet mot mobbning bör beslutas lokalt på respektive skola i samband med utarbetandet av handlingsprogrammet mot mobbning. Utskottet understryker vikten av ett nära samarbete med berörda föräldrar när barn mobbas eller utsätter andra för mobbning.

Vad gäller yrkandet om en översyn av Rådet mot skadliga våldsskildringars (Våldsskildringsrådet) verksamhet aviserade regeringen i budgetpropositionen för 2002 att en modernisering av rådets uppdrag skall göras så att det bättre anpassas efter dagens problembild. Regeringen menar att det också kan finnas skäl att se över rådets sammansättning. Arbetet med detta pågår inom Regeringskansliet.

När det gäller frågan om att flytta elever som mobbar andra elever anför utskottet följande. Regler om disciplinära åtgärder för elevers tillrättaförande

finns i grundskoleförordningen (6 kap. 9 och 10 §§) respektive gymnasieförordningen (6 kap. 21–25 §§). Bestämmelser om avstängning av elev från undervisningen finns endast vad gäller gymnasieskolans elever. En gymnasieelev får stängas av från undervisningen under högst tre terminer utöver den när beslutet meddelas. Avstängning får användas vid upprepade förseelser eller vid en allvarlig förseelse om eleven inte har bättrat sig eller om elevens uppförande kan antas inverka skadligt på andra elever eller om det finns andra särskilda skäl. För en elev i grundskolan som gjort sig skyldig till upprepade förseelser eller en allvarligare förseelse skall saken dels anmälas för rektorn, dels hänskjutas till elevvårdskonferensen. Konferensen skall efter kontakt med elevens vårdnadshavare försöka få eleven att bättra sig genom åtgärder som är anpassade till elevens individuella förhållanden. Om detta inte hjälper skall elevvårdskonferensen anmäla förhållandet till styrelsen för övervägande om lämplig åtgärd. Utskottet anser att det är viktigt att avstängning som en ren repressiv åtgärd mot en elev som inte bättrat sig genom de åtgärder som elevvårdskonferensen beslutat inte bör få förekomma. En eventuell flyttning av en elev skall vara en del i en väl genomtänkt plan för att få eleven att bättra sig och inte utsätta kamrater eller lärare för mobbning, övergrepp eller fara. Socialtjänstlagens stadganden om anmälningsplikt skall beaktas.

I fråga om skyldigheten att polisanmäla våldsbrott i skolan vill utskottet framhålla att samma lagar bör gälla i skolan som i samhället i övrigt. En skyldighet för skolan att alltid polisanmäla allt våld i skolan är därför inte rimlig eftersom det inte finns någon generell skyldighet att anmäla brott. En bedömning bör i stället göras i det enskilda fallet. Utskottet vill dock framhålla att allvarlig brottslighet i skolan skall anmälas till polisen. Skolan skall inte vara en "fristad" för dem som begår brott.

Avslutningsvis bör nämnas att utskottet anser att frågorna om hur man skall kunna förebygga och åtgärda mobbning i skolan är av sådan vikt att utskottet den 6 mars 2001 höll en offentlig utfrågning i ämnet, med särskild tonvikt på forskningen om mobbning.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Verksamhetsområdet elevhälsa, m.m. (punkterna 3, 4, 6 och 7) – m

av Beatrice Ask (m), Per Bill (m), Catharina Elmsäter-Svärd (m) och Anders Sjölund (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkterna 3, 4, 6 och 7 borde ha följande lydelse:

3. Arbetsmiljö

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub9 yrkande 3 samt avslår motionerna 2001/02:Ub214 yrkande 2, 2001/02:Ub222 yrkande 14, 2001/02:Ub322 yrkande 3, 2001/02:Ub439, 2001/02:Ub446 yrkande 18 och 2001/02:So634 yrkande 15.

4. Verksamhetsområdet elevhälsa

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub9 yrkandena 2 och 5 samt avslår motionerna 2001/02:Ub8 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Ub216, 2001/02:Ub489, 2001/02:So617 yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:So634 yrkande 6.

6. Barns och ungdomars hälsa och ohälsa

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub9 yrkandena 4 och 6 samt avslår motionerna 2001/02:Ub8 yrkandena 3 och 4, 2001/02:Ub11 yrkande 3, 2001/02:Ub322 yrkande 7, 2001/02:Ub468 yrkande 2, 2001/02:Ub527 samt 2001/02:So612 yrkande 7.

7. Mobbning och annan kränkande behandling

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub232 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Ub246, 2001/02:Ub324 yrkande 2, 2001/02:Ub462 yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:A228 yrkande 14 och

avslår motionerna 2001/02:Ub322 yrkande 4, 2001/02:Ub324 yrkande 3, 2001/02:Ub435 yrkandena 1 och 4, 2001/02:Ub443, 2001/02:Ub462 yrkande 4, 2001/02:Ub516 samt 2001/02:A211 yrkande 16.

Ställningstagande

Moderata samlingspartiet menar att utformningen av skolans **arbetsmiljö** alltid skall sträva mot att ge de bästa förutsättningar för elevernas fysiska och psykiska hälsa. Därigenom skapas förutsättningar för lärande. Det är viktigt med diskussioner om arbetsmiljön bland elever i klass- och elevråd, och vi tror att deras synpunkter kan tas till vara bättre än vad som görs i dag. Det är också viktigt att understryka att skolhälsovårdens erfarenheter av elevers arbetsmiljö måste ges ökad betydelse. I översynsarbetet av arbetsmiljölagen finns skäl att pröva om inte skolhälsovården bör ges ett särskilt ansvar när det gäller att betrakta arbetsmiljöfrågor. Studier från arbetsplatser för vuxna har visat att möjligheterna till inflytande på sitt arbete har stor betydelse för arbetstagarnas hälsa. Motsvarande gäller för skolans elever. Det finns således ett uppenbart samband mellan arbetets organisation och kultur som påverkar hälsan. Vi menar därför att det går att se samband mellan skolhälsovårdens och företagshälsovårdens uppgifter. Detta understryker ytterligare behovet av att ge skolhälsovården ökad betydelse i detta sammanhang. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub9 yrkande 3.

Moderaterna menar att elever oberoende av vilken skola de valt har rätt till grundläggande likvärdig skolhälsovård. I skolpengen för friskolors elever skall det ingå resurser för **elevhälsa**. Det bör vara möjligt att köpa denna tjänst om inte skolan själv kan samla nödvändig kompetens. Förutsättningarna att ordna skolhälsovården kan variera, t.ex. kan det vara svårt för en liten skola att klara av att anställa skolsköterskor och annan personal för elevhälsa. Eleverna i fristående skolor skall därför ges rätt att få tillgång till den kompetens som finns inom kommunens elevhälsa, om en fristående skola inte själv kan erbjuda sådan. Fristående skolor som inte kan erbjuda skolhälsovård skall inte heller ges ersättning för sådan i det offentliga bidraget. Moderaterna menar vidare att det kan finnas skäl att definiera vad t.ex. en kurator och psykolog skall ha för basansvar, motsvarande den skolhälsovården har. Elevhälsan skall vara till för alla barn, men i synnerhet för vissa. Det är bra om elevhälsan har ett nationellt basåtagande med krav på inriktning av insatser och kvalitetsnivåer. Detta kan leda till förbättrade förutsättningar för att arbeta med hälsofrämjande insatser, även ur ett folkhälsoperspektiv. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub9 yrkandena 2 och 5.

Vad gäller **barns och ungdomars hälsa och ohälsa** menar vi att för att hitta elever som är i riskzonen och mår dåligt av olika skäl måste frånvaro tas på stort allvar i skolan. Skolhälsovården borde därför med automatik kopplas in för elever med längre eller många timmars frånvaro spridda över tiden. Det kan vara ett sätt att nå elever som inte själva söker hjälp. Moderaterna vill

också peka på att det finns relativt ”enkla” insatser som kan göra att barnen mår bättre och lär sig mer i skolan. Att äta rätt samt att naturligtvis röra sig är sådant som bör uppmuntras. Det behövs dock en större förståelse och insikt om vad det kan betyda för eleverna. Med hänsyn tagen till alarmerande rapporter om övervikt bland barn borde större fokus sättas på skolmåltiderna. Fokus på måltiderna bör ge bättre hälsa, liksom samarbete med hemmen. Vidare menar vi att skolans arbete bör planeras så att fler barn får vardagsmotion. Det kan handla om vuxenledda aktiviteter, men också om raster som medger utevistelse, bättre skolgårdsplanering m.m. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub9 yrkandena 4 och 6.

Vad gäller arbetet mot **mobbning** menar Moderaterna att det är viktigt med tidiga reaktioner mot barn som betar sig kränkande mot andra, genom tillmälen eller antastande. Attityder grundläggs tidigt. Skolan och föräldrarna har tillsammans ett stort ansvar för hur barn ser på och tilltalar varandra. Könsord och nedsättande tillmälen är inte acceptabelt beteende. Moderaterna anser att skollagen måste ändras så att en elevs rätt att juridiskt ställa skolan till svars när skolan genom underlåtelse eller aktiva handlingar kränkt elevens rättigheter regleras. I lag och förarbeten måste det förtydligas vilka krav samhället ställer på skolans arbete för att förebygga, upptäcka och stoppa mobbning. Skolorna skall också åläggas att arbeta efter forskningsbaserade åtgärdsprogram. Regeringen bör snarast se till att kunskapen om forskningsbaserade åtgärdsprogram sprids genom utbildningssatsningar till alla skolor. Det bör vara upp till varje skola att avgöra vilken metod och vilken form av åtgärdsprogram man vill använda men det måste vara ett krav att metoden och programmet har en dokumenterad effekt. Moderaterna vill också understryka att skolan har en skyldighet att agera vid mobbning i samband med skolskjuts. Det är viktigt att skolan i lag ges möjligheter att sätta gränser och avstänga de elever som mobbar eller på annat sätt uppträder olämpligt i skolskjutsen från att åka skolskjuts. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub232 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Ub246, 2001/02:Ub324 yrkande 2, 2001/02:Ub462 yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:A228 yrkande 14.

2. Verksamhetsområdet elevhälsa, m.m. (punkterna 3, 4, 6, 7 och 9) – kd

av Yvonne Andersson (kd) och Erling Wälivaara (kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkterna 3, 4, 6, 7 och 9 borde ha följande lydelse:

3. Arbetsmiljö

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub446 yrkande 18 samt avslår motionerna 2001/02:Ub9 yrkande 3, 2001/02:Ub214 yrkande 2, 2001/02:Ub222 yrkande 14, 2001/02:Ub322 yrkande 3, 2001/02:Ub439 och 2001/02:So634 yrkande 15.

4. Verksamhetsområdet elevhälsa

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub8 yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna 2001/02:Ub9 yrkandena 2 och 5, 2001/02:Ub216, 2001/02:Ub489, 2001/02:So617 yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:So634 yrkande 6.

6. Barns och ungdomars hälsa och ohälsa

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub8 yrkandena 3 och 4 och 2001/02:So612 yrkande 7 samt avslår motionerna 2001/02:Ub9 yrkandena 4 och 6, 2001/02:Ub11 yrkande 3, 2001/02:Ub322 yrkande 7, 2001/02:Ub468 yrkande 2 samt 2001/02:Ub527.

7. Mobbing och annan kränkande behandling

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub435 yrkandena 1 och 4 samt 2001/02:A211 yrkande 16 samt avslår motionerna 2001/02:Ub232 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Ub246, 2001/02:Ub322 yrkande 4, 2001/02:Ub324 yrkandena 2 och 3, 2001/02:Ub443, 2001/02:Ub462 yrkandena 1, 2 och 4, 2001/02:Ub516 samt 2001/02:A228 yrkande 14.

9. Flyttning av elever som mobbar och andra åtgärder

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub304 samt avslår motionerna 2001/02:Ub10 yrkandena 1 och 3, 2001/02:Ub217, 2001/02:Ub221 yrkande 34, 2001/02:Ub222 yrkande 11, 2001/02:Ub225 yrkandena 1, 6, 7 och 8, 2001/02:Ub233 yrkande 4, 2001/02:Ub324 yrkande 1, 2001/02:Ub367, 2001/02:K284 yrkande 4, 2001/02:So634 yrkande 7 samt 2001/02:A229 yrkande 23.

Ställningstagande

Kristdemokraterna menar att en god fysisk miljö är viktig ur pedagogisk synvinkel. En fräsch funktionell skolmiljö inbjuder både till arbete och ansvarstagande. Miljön påverkar inte bara barnens fysiska hälsa utan också deras psykiska tillstånd. Allergiproblem hos barn och ungdomar kan ofta härledas till att de vistas i undermåliga lokaler. Städrutinerna måste utformas

så att även allergikänsliga barn kan vistas i lokalerna utan att deras besvär förvärras. Elever har rätt att kräva en bra **arbetsmiljö**. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub446 yrkande 18.

Kristdemokraterna menar att propositionen om **elevhälsa** saknar en analys av begreppet trygghet. En sådan analys behövs för att se helheten. Att ha eller sakna trygghet påverkar såväl hälsan hos barn som deras möjligheter till lärande, och det bör därför vara tryggheten i barns uppväxtförhållanden som fokuseras i arbetet med att förbättra de grundläggande villkoren för lärande och hälsa. Barn har ett stort behov av vuxenkontakt men vi menar att de vuxna inte alltid anser sig ha tid att sitta ned och lyssna på barnen. Den elevvårdande personalen får allt oftare ta emot barnens uppdämda behov av gemenskap med vuxna, och de fyller här en viktig roll. Familjen är dock den avgörande faktorn för barnets trygghet även i skolmiljön, och skolans personal kan aldrig ersätta föräldrarna, bara komplettera. Om barnet är otryggt hemma är det en omöjlighet för skolan att uppnå den nödvändiga trygghetskänslan. Kristdemokraterna menar också att en politik för att främja trygghet i skolan kräver en politik som stöder familjen och som ger föräldrarna mer tid med sina barn. För att förbättra möjligheterna för föräldrarna att närvara i skolan vill vi dessutom införa ytterligare en kontaktdag. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub8 yrkandena 1 och 2.

Kristdemokraterna menar vidare att det är anmärkningsvärt att propositionen helt ignorerar den fysiska aktivitetens betydelse trots att rörelsens betydelse såväl för **barnens hälsa** som för den teoretiska inläringen finns klart påvisad. Idrottens roll för elevernas hälsa bör lyftas fram. Fysisk aktivitet och rörelse måste genomsyra all skolans verksamhet. Den fysiska aktiviteten får inte enbart förekomma under idrottslektionerna utan även inom andra ämnen. Vi anser också att ungdomars hälsomedvetande behöver stärkas då ungdomars hälsa är en framtidsfråga. Regeringen bör återkomma med förslag till åtgärder för att stärka folkhälsan bland ungdomar. Utöver regeringens förslag i propositionen vill vi understyrka att även familjerna måste stärkas för att stärka barns trygghet. En mängd forskning och samlade erfarenheter visar att nära relationer till föräldrar och en trygg uppväxt skapar de bästa förutsättningarna för att också må bra i vuxenlivet. Regeringen bör därför lämna förslag beträffande möjligheter som krävs för att vårda nära relationer under de första levnadsåren. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub8 yrkandena 3 och 4.

Kristdemokraterna vill också peka på att en god fysisk miljö är viktig också ur pedagogisk synvinkel. En fräsch funktionell skolmiljö inbjuder både till arbete och ansvarstagande. Miljön påverkar inte bara barnens fysiska hälsa utan också deras psykiska tillstånd. Allergiproblem hos barn och ungdomar kan ofta härledas till att de vistas i undermåliga lokaler. Vi menar att forskning, utbildning och information måste få ökade resurser för att vända trenden

med ett ökat antal allergier bland skolbarn. En utredning bör tillsättas som får till uppgift att sammanställa vad som gjorts och vad som kan göras för att förebygga allergier bland skolelever. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:So612 yrkande 7.

När det gäller **mobbning** anser vi att samhället har ett ovillkorligt ansvar för att barn och unga skyddas från övergrepp. Målet kan därför inte vara att minska mobbningen utan måste vara att inte något barn eller någon ung människa skall utsättas för mobbning. I verksamheter som samhället skapar för unga människor får det inte råda minsta tvivel om att deras trygghet och välbefinnande är en prioriterad angelägenhet. Den könsrelaterade mobbningen i form av könsord etc. som är vanligt förekommande på skolgårdar måste uppmärksammas som den kränkande handling den är. Åtgärder för att förebygga och komma till rätta med könsrelaterad mobbning måste inrymmas i varje skolas åtgärdsplan mot mobbning. Vidare pekar Kristdemokraterna på kopplingen mellan mobbning och grövre våld och brottslighet. Mobbning har gradvis utvecklats till att innefatta grövre våldshandlingar. Filmvåldet, videovåldet och de våldsamma data- och TV-spelen spelar en allt större roll som normöverförare. Våldsskildringsrådet har till uppgift att informera och sprida kunskap bland lärare och barnomsorgspersonal om hur medievåldet påverkar barn. Vi anser att en översyn av rådets verksamhet behöver göras och direktiven förtydligas. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub435 yrkandena 1 och 4 samt 2001/02:A211 yrkande 16.

Kristdemokraterna menar också att det är samhällets obetingade skyldighet att skapa en trygg, utvecklande och värdig miljö för ungdomarna. Skollagen bör ändras så att möjlighet finns så att fler **elever som mobbar kan flyttas** till annan skola. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub304.

3. Arbetsmiljö, m.m. (punkterna 3, 4 och 5) – fp

av Ulf Nilsson (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkterna 3, 4 och 5 borde ha följande lydelse:

3. Arbetsmiljö

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:222 yrkande 14 och 2001/02:So634 yrkande 15 samt avslår motionerna 2001/02:Ub9 yrkande 3, 2001/02:Ub214 yrkande 2, 2001/02:Ub322 yrkande 3, 2001/02:Ub439 samt 2001/02:Ub446 yrkande 18.

4. Verksamhetsområdet elevhälsa

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:So634 yrkande 6 samt avslår motionerna 2001/02:Ub8 yrkandena 1 och 2, 2001/02:

Ub9 yrkandena 2 och 5, 2001/02:Ub216, 2001/02:Ub489 samt 2001/02:So617 yrkandena 1 och 2.

5. Kompetens- och kunskapsutveckling

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub10 yrkandena 5 och 6 samt avslår motionerna 2001/02:Ub11 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Ub334 samt 2001/02:So271 yrkande 2.

Ställningstagande

Folkpartiet vill fästa uppmärksamheten på att trots att svenska skolelever omfattas av arbetsmiljölagen så har brister i skolans **arbetsmiljö** avslöjats, när det gäller både den psykosociala och den fysiska arbetsmiljön. Allergi-framkallande skollokaler, bullriga miljöer och olycksdrabbade skolgårdar är exempel på problem i den fysiska arbetsmiljön. Än mer skrämmande är det att så många elever är utsatta för våld och mobbning i skolan. Det är ett problem som måste tas på djupaste allvar. För mig är det självklart att även elever och lärare skall ha en arbetsplats som uppfyller kraven på en acceptabel arbetsmiljö. Folkpartiet menar också att Skolverket bör ta fram gemensamma riktlinjer och handlingsplaner för hur arbetsmiljöarbetet skall bedrivas nationellt, inom varje kommun och inom varje skolenhet, så att det tillfredsställer alla barns och anställdas berättigade krav på en säker och bra arbetsmiljö. Vad jag här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub222 yrkande 14 och 2001/02:So634 yrkande 15.

Jag menar också att skolhälsovården behöver förstärkas. Skolhälsovården har en viktig roll inom **elevhälsan** när det gäller att fånga upp och hjälpa barn och ungdomar med hälsoproblem och andra behov av särskilt stöd, t.ex. barn i missbrukarfamiljer. Nedrustningen som genomförts inom skolhälsovården har också medfört en ökad belastning på barnpsykiatrien då barn, vars problem skulle ha kunnat klaras av inom skolhälsovården, tvingas söka sig dit i stället. Detta menar jag är ett samhällsekonomiskt resursslöseri. Vad jag här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:So634 yrkande 6.

Det är i och för sig lovvärt att alla lärare ges specialpedagogisk **kompetens** men jag vill ändå poängtera att många elever har behov av stödundervisning som ges individuellt eller i en mindre grupp. Att alla lärare har övergripande kunskaper i specialpedagogik är mycket bra, men det stöd som elever med inlärningsvärigheter eller funktionshinder behöver kräver lärare med specialiserad kompetens. Det är mycket olyckligt att speciallärarutbildningen lagts

ned och att det nu bara erbjuds en specialpedagogutbildning med större inriktning mot handledning av andra lärare, samordning och utredning, dvs. mindre mot direkt undervisning av elever i behov av stöd. Folkpartiet föreslår därför att en speciallärarutbildning inrättas. Vad jag här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub10 yrkandena 5 och 6.

4. Barns och ungdomars hälsa och ohälsa, m.m. (punkterna 6 och 7) – c

av Sofia Jonsson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkterna 6 och 7 borde ha följande lydelse:

6. Barns och ungdomars hälsa och ohälsa

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub11 yrkande 3 och 2001/02:Ub322 yrkande 7 samt avslår motionerna 2001/02:Ub8 yrkandena 3 och 4, 2001/02:Ub9 yrkandena 4 och 6, 2001/02:Ub468 yrkande 2, 2001/02:Ub527 samt 2001/02:So612 yrkande 7.

7. Mobbning och annan kränkande behandling

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub322 yrkande 4 samt avslår motionerna 2001/02:Ub232 yrkandena 1 och 2, 2001/02:Ub246, 2001/02:Ub324 yrkandena 2 och 3, 2001/02:Ub435 yrkandena 1 och 4, 2001/02:Ub443, 2001/02:Ub462 yrkandena 1, 2 och 4, 2001/02:Ub516, 2001/02:A211 yrkande 16 samt 2001/02:A228 yrkande 14.

Ställningstagande

Centerpartiet vill peka på att stress är ett stort samhällsproblem som påverkar **hälsan** hos både barn och vuxna. Barn behöver känna lugn och ro, känna igen sig och veta var de kan söka trygghet. Barn behöver tid att utvecklas i sin egen takt, vara barn och leka. Det bör utredas hur stress påverkar barn. Vad jag här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub11 yrkande 3.

Jag menar vidare att skolan har en viktig uppgift i att förebygga ätstörningar. En lugn miljö i skolmatsalarna, bra skolmåltider och hemkunskapsundervisning är alla viktiga delar i att förebygga ätstörningar. En fungerande skolhälsovård och samarbete med sociala myndigheter är också några viktiga

delar. En osund kroppsfixering skall motarbetas genom ett aktivt arbete med attityder. Skolans sex- och samlevnadsundervisning bör också ta upp ungas hälsa. Regeringen bör få i uppdrag att skapa ekonomiska resurser för framtående av information och utbildning angående ätstörningar och hälsa. Vad jag här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub322 yrkande 7.

Centerpartiet menar att skolan skall förmedla alla människors lika rättigheter och värde samt tolerans gentemot sina medmänniskor. En nolltolerans för våld och **mobbning** i skolan måste omedelbart införas. För att klara den målsättningen skall det framgå av skollagen att lärare och övrig personal som upptäcker mobbning har skyldighet att rapportera till rektor för åtgärder. Det är också viktigt att det förebyggande arbetet fungerar bra – att eleverna blir sedda och att bryta anonymiteten. Vad jag här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub322 yrkande 4.

5. Information till föräldrar i samband med mobbning (punkt 8) – m, kd, c

av Beatrice Ask (m), Yvonne Andersson (kd), Per Bill (m), Erling Wälivaara (kd), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Sofia Jonsson (c) och Anders Sjölund (m).

Förslag till riksdagsbelsut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

8. Information till föräldrar i samband med mobbning

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:Ub462 yrkande 3.

Ställningstagande

Moderata samlingspartiet, Kristdemokraterna och Centerpartiet anser att det krävs engagemang och konsekventa gemensamma förhållningssätt hos alla skolans medarbetare för att förebygga, upptäcka och åtgärda mobbning. Det är också nödvändigt att involvera föräldrarna i arbetet. De är huvudansvariga för barnens väl, känner dem bäst och upptäcker när något är fel. De är också ansvariga för sina barns agerande mot andra. Därför måste informationsflödet mellan skolan och föräldrar fungera smidigt. **Föräldrar skall** således alltid **informer**as när barnen berörs av mobbning. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motion 2001/02:Ub462 yrkande 3.

6. Flyttning av elever som mobbar och andra åtgärder (punkterna 9 och 10) – m, fp

av Beatrice Ask (m), Per Bill (m), Catharina Elmsäter-Svärd (m), Ulf Nilsson (fp) och Anders Sjölund (m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkterna 9 och 10 borde ha följande lydelse:

9. Flyttning av elever som mobbar och andra åtgärder

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub10 yrkandena 1 och 3, 2001/02:Ub221 yrkande 34, 2001/02:Ub222 yrkande 11, 2001/02:Ub225 yrkandena 1, 6, 7 och 8, 2001/02:Ub233 yrkande 4, 2001/02:So634 yrkande 7 samt 2001/02:A229 yrkande 23 och avslår motionerna 2001/02:Ub217, 2001/02:Ub304, 2001/02:Ub324 yrkande 1, 2001/02:Ub367 samt 2001/02:K284 yrkande 4.

10. Polisanmälning av brott i skolan

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförts i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:Ub10 yrkande 2, 2001/02:Ub222 yrkande 12 och 2001/02:Ub225 yrkande 5.

Ställningstagande

Moderaterna och Folkpartiet anser att **elever som mobbar andra skall kunna flyttas** från den skola där offret går. I dag finns på grundskolan bara en möjlighet att visa ut en elev från klassrummet under ett undervisningspass. Naturligtvis skall den som mobbar få stöd för att kunna komma ur sitt destruktiva beteende och garanteras bra undervisning, även om han eller hon flyttas från sin skola. Det är angeläget att arbeta på lång sikt med att lösa problemet, i samarbete med eleven, elevens föräldrar och med professionell hjälp utifrån. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub10 yrkande 3, 2001/02:Ub222 yrkande 11, 2001/02:Ub225 yrkandena 7 och 8, 2001/02:So634 yrkande 7 samt 2001/02:A229 yrkande 23.

Vi menar att alla skolor måste ha antimobbingsplaner. Det har visat sig vara viktigt att man när en kris uppstår redan har en beredskap och tydliga regler för vad som skall göras. Reglerna skall vara kristallklara och de skall efterlevas. Varje skola skall ha klara regler och arbeta för att förebygga och ingripa mot alla tendenser av mobbning. Skolan har ett ansvar för att snabbt tillsammans med föräldrarna reda ut fall av mobbning. Skolverket skall självfallet ha sanktionsmöjligheter mot skolor och rektorer som inte upprättar en sådan åtgärdsplan. Vidare skall lärarbristen stävjas så att eleverna inte lämnas åt sig själva i lärlös undervisning så ofta som i dag. Elever måste också få

utökat stöd i form av specialundervisning enskilt eller i mindre grupp, läsläsningshjälp och skolverksamhet under loven. Vi menar också att skolformsförordningarna bör ses över för att underlätta skolornas arbete mot mobbning. I Skolverkets nationella kvalitetsgranskning från 1999 av skolors arbete mot mobbning och annan kränkande behandling ifrågasätts om bestämmelserna i skolformsförordningarna ger skolor rätt stöd för sina myndighetsbeslut. Skollagen måste t.ex. tydligare formulera att det är rektor som är ansvarig för att vidta åtgärder mot mobbning. Med nuvarande lagstiftning kan rektor och kommun skjuta över ansvaret på varandra och för en förälder eller elev är det svårt att ta reda på var i den kommunala organisationen ansvaret ligger. Lärare och övrig skolpersonal måste ges en skyldighet att rapportera våld och kränkande behandling till rektor. Det är viktigt att förtydligandet av rektors ansvar åtföljs av större befogenheter för rektor att ingripa. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub10 yrkande 1, 2001/02:Ub221 yrkande 34, 2001/02:Ub225 yrkandena 1 och 6 samt 2001/02:Ub233 yrkande 4.

Vi menar också att brott som begås i skolan skall polisanmälas. De flesta anmälningar av våldsbrott i skolan anmäls av de elever som utsätts för dem eller av deras föräldrar. Endast en tredjedel av anmälningarna görs av personalen på skolan. Skollagen borde tvinga kommunerna att i sina skolplaner ha rutiner för **polisanmälningar vid brottslig verksamhet**. Det borde vara en skyldighet för rektor att polisanmäla brott i skolan. Brott är brott också i skolan och skall alltid polisanmälas. Vad vi här har anfört bör riksdagen tillkännage för regeringen som sin mening och därmed bifalla motionerna 2001/02:Ub10 yrkande 2, 2001/02:Ub222 yrkande 12 samt 2001/02:Ub225 yrkande 5.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

I proposition 2001/02:14 Hälsa, lärande och trygghet föreslår regeringen att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).

Lagförslaget finns i *bilaga 2* till detta betänkande.

Motioner

Följdmotioner

2001/02:Ub8 av Yvonne Andersson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om barns trygghet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om föräldramedverkan i skolan.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den fysiska aktivitetens betydelse för barns hälsa och möjlighet till lärande.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om folkhälsa bland ungdomar.

2001/02:Ub9 av Beatrice Ask m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att samla ansvaret för hälsokontroller m.m. för alla sexåringar inom skolhälsovården.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om skolhälsovården för elever i fristående skolor.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge skolhälsovården ett särskilt ansvar för arbetsmiljöfrågor ur ett elevperspektiv.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kontakt med skolhälsovården vid omfattande frånvaro.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fortsatt utredning avseende verksamhetsområdet ”elevhälsa”.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om mat och rörelse i skolan.

2001/02:Ub10 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen bör återkomma med förslag om hur det förebyggande arbetet mot mobbning bör bedrivas, enligt vad som anförs i motionen.
2. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring av skollagen så att kommuner åläggs att polisanmäla elever som ägnar sig åt brottslig verksamhet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att grundskoleförordningen skall ändras så att det står klart att det är möjligt att tvångsförflytta en elev från skolan om han eller hon gör sig skyldig till grova kränkningar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att elevers behov av individuellt stöd, eller stöd i mindre grupp, måste tillgodoses.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att utbildningen till speciallärare skall återupptas.

2001/02:Ub11 av Birgitta Sellén och Gunnel Wallin (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att barn som har inlärningsproblem eller är hyperaktiva bör utredas grundligt för att se om problemen bottnar i avsaknad av sensomotorisk träning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fortbildning av personal i skolan för att kunna hjälpa barn som behöver särskild träning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utreda hur stress påverkar våra barn.

Motioner från allmänna motionstiden

2001/02:Ub214 av Magnus Jacobsson och Amanda Agestav (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om vikten av att stärka elevernas inflytande över sin arbetsmiljö.

2001/02:Ub216 av Magnus Jacobsson och Amanda Agestav (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om förstärkt skolhälsovård.

2001/02:Ub217 av Magnus Jacobsson och Amanda Agestav (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av nya regler så att skolor vid behov kan förflytta elever som utsätter andra elever för mobbning.

2001/02:Ub221 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att se över skolformsförordningarna för att underlätta skolornas arbete mot mobbning.

2001/02:Ub222 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att elever skall kunna flyttas från en grundskola för undervisning på annan plats under en längre eller kortare tid om de gör sig skyldiga till allvarliga förseelser som kränkning och våld.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att brott i skolan alltid skall polisanmälas.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetsmiljön.

2001/02:Ub225 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Skolverket skall kunna vidta sanktioner mot kommuner vars skolor saknar antimobbingsplaner.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att skollagen skall ändras så att kommuner åläggs att polisanmäla elever som ägnar sig åt brottslig verksamhet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att lärare skall vara skyldiga att rapportera våld och kränkande behandling till rektorn.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att grundskoleförordningen skall ändras så att det står klart att det är möjligt att tvångsflytta en elev från skolan om han eller hon kränker andra människor.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om skolans skyldighet att erbjuda alternativ undervisning för de elever som flyttas från sin skola.

2001/02:Ub232 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skollagen ändras så att en elevs rätt att juridiskt ställa skolan till svars, när skolan genom underlåtelse eller aktiva handlingar kränkt elevens rättigheter, förs in där.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla skolor skall åläggas arbeta med forskningsbaserade åtgärdsprogram mot mobbning.

2001/02:Ub233 av Bo Lundgren m.fl. (m):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetet för att förebygga och ingripa vid mobbning.

2001/02:Ub246 av Cristina Husmark Pehrsson och Ewa Thalén Finné (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att se över skollagen i syfte att under en kortare tid möjliggöra avstängning av elever som mobbar annan elev under resa till och från skolan.

2001/02:Ub304 av Mikael Oscarsson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ändra lagen så att kommuner skall kunna omplacera elever mellan olika skolor.

2001/02:Ub322 av Sofia Jonsson m.fl. (c):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att liknande villkor vad gäller inflytandefrågor i arbetsmiljölagen även skall gälla för elever.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nolltolerans mot våld och mobbning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skapa ekonomiska resurser för framtagande av information och utbildning angående ätstörningar och hälsa.

2001/02:Ub324 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att skolan skall kunna stänga av våldsbenägna elever som sprider skräck och oro.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om behovet av ett regionalt nät av mobbningskonsulenter som skall överföra kunskap och ge skolor hjälp i enskilda mobbningsfall.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om inrättande av särskilda elevskyddsombud.

2001/02:Ub334 av Gunilla Tjernberg (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att personal inom förskola och skola får den utbildning som krävs i att tidigt se och kunna tolka barns situation.

2001/02:Ub367 av Hillevi Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att skollagen bör förändras så att möjligheterna att flytta en elev inte enbart skall bero på organisatoriska och ekonomiska svårigheter utan även på att skolan inte kan garantera personalens och de övriga elevernas säkerhet.

2001/02:Ub435 av Erling Wälivaara m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en nollvision som mål i arbetet för att motverka mobbning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om information om våldets konsekvenser.

2001/02:Ub439 av Monica Green m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om elevers inflytande på arbetsmiljön i skolan.

2001/02:Ub443 av Monica Green m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kamrattstödjure i alla skolor.

2001/02:Ub446 av Alf Svensson m.fl. (kd):

18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den fysiska miljön i skolan.

2001/02:Ub462 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att kunskapen om forskningsbaserade åtgärdsprogram mot mobbning via utbildningssatsningar sprids till Sveriges alla skolor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att det bör vara upp till varje skola att avgöra vilket åtgärdsprogram mot mobbning man vill använda, men kravet måste vara att det program som väljs ger dokumenterad effekt.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att föräldrar skall informeras när barnen berörs av mobbning i skolan.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att modeller som bygger på medling förstärker ojämna maktförhållanden mellan elever.

2001/02:Ub468 av Ulla-Britt Hagström (kd):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att skolhälsovården ges ansvaret för informationsinsatser om könssjukdomar.

2001/02:Ub489 av Kristina Zakrisson och Birgitta Ahlqvist (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av skolsköterskor i skolorna.

2001/02:Ub516 av Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av en nollvision mot mobbning.

2001/02:Ub527 av Rune Berglund (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om hörselskada orsakad av höga ljudnivåer i skola och barnomsorg.

2001/02:K284 av Agne Hansson m.fl. (c):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förbättra möjligheten för skolledningen att i särskilda fall skilja utövarna av mobbning och trakasserier från den ordinarie undervisningen.

2001/02:So271 av Margareta Andersson och Gunnel Wallin (c):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av kriterierna för vilka barn som skall få del av resurser till barn med särskilda behov.

2001/02:So612 av Lars Gustafsson m.fl. (kd):

7. Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning om förebyggandet av allergier bland skolelever, i enlighet med vad som anförs i motionen.

2001/02:So617 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kompetensutveckling för personal som arbetar nära barn i skola och barnomsorg.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att basverksamheter som barnhälsovård, skola och barnomsorg utanför hemmet skall ha beredskap att tillsammans med föräldrar möta och hantera barns och ungdomars psykiska problem.

2001/02:So634 av Kerstin Heinemann m.fl. (fp):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om förstärkt skolhälsovård.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om lagändringar för att möjliggöra flytt av elever som utsätter andra för grova kränkningar.

15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ta fram en nationell handlingsplan för arbetsmiljöarbete i skolan.

2001/02:A211 av Maria Larsson m.fl. (kd):

16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att man i samband med antimobbningkampanjen särskilt uppmärksammar den könsrelaterade mobbningen.

2001/02:A228 av Mikael Odenberg m.fl. (m):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tidiga reaktioner i skolan mot barn som kränker andra barn eller vuxna.

2001/02:A229 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om åtgärder mot mobbning.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

